

Zygmunt Hajduk

Osoba, myśl naukowa i praca dydaktyczna ks. prof. Zygmunta Hajduka SDS

Studia Salvatoriana Polonica 8, 207-233

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ks. ZYGMUNT HAJDUK SDS

▪ Osoba, myśl naukowa i praca dydaktyczna ks. prof. Zygmunta Hajduka SDS

I. Nota redakcyjna

W życiu każdego człowieka przychodzi czas na podsumowanie, tak też jest w życiu naukowca. Dzięki życzliwości ks. prof. em. dr. hab. Zygmunta Hajduka SDS, w obecnym tomie „Studiów” publikujemy wykaz jego publikacji oraz zestawienie obejmujące m.in. prace doktorskie i magisterskie powstałe pod jego kierunkiem, jego recenzje i opinie dotyczące rozpraw naukowych, dorobku naukowego i osiągnięć dydaktyczno-wychowawczych różnych autorów, a także wykaz referatów i wypowiedzi w konferencjach, sympozjach, zjazdach i zebraniach. Jak zawsze, tego typu opracowania są swego rodzaju podsumowaniem dorobku, ale też cenną pomocą dla innych.

Ksiądz prof. em. dr. hab. Zygmunt Hajduk urodził się 3 kwietnia 1935 roku w Łodzi. Po ukończeniu szkoły średniej (1952) oraz studiów filozoficzno-teologicznych w Wyższym Seminarium Duchownym Salvatorianów i przyjęciu święceń kapłańskich (1959) studiował filozofię na Wydziale Filozofii KUL (1959–1963). Na Wydziale Filozofii KUL, w Katedrze Filozofii Przyrody Nieożywionej pracował etatowo od roku 1966 do 30 września 2008 roku. Od 1 października 2008 roku jest na emeryturze; prowadzi zajęcia zlecone.

Zygmunt Hajduk pracę magisterską *Zagadnienie przyczynowości u Dawida Bohma* napisał pod kierunkiem S. Kamińskiego (1963), zaś rozprawę doktorską *Wyjaśniająca funkcja teorii fizycznej w ujęciu Karola Gustawa Hempla* (1968) pod kierunkiem S. Mazierskiego. Stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskał na podstawie rozprawy *O akceptacji teorii empirycznej* (1984). Stanowisko docenta otrzymał w roku 1985, stanowisko profesora nadzwyczajnego w roku 1992. Tytuł naukowy profesora uzyskał na podstawie monografii

Temporalność nauki. Kontrowersyjne zagadnienia dynamiki nauki (1996), stanowisko profesora zwyczajnego w roku 1999.

Z. Hajduk jest autorem ok. 270 pozycji, w tym kilkunastu książek; niektóre z nich ukazały się w kilku wydaniach. Zainteresowania poznawcze autora były wyznaczone głównie kolejnymi pracami dyplomowanymi. Problematyka dotyczyła: interpretacji mechaniki kwantowej, alternatywnych w stosunku do interpretacji standardowej, a więc kopenhaskiej, następnie, koncepcji wyjaśniania w naukach empirycznych, zasadnej akceptacji teorii naukowych oraz temporalności nauki, zwłaszcza kwestii zmiany, rozwoju i postępu w nauce. To ostatnie zagadnienie implikuje problematykę aksjologii nauki, a więc zagadnienia relacji między nauką a wartościami, szczególnie wartościami poznawczymi. W zbiorze publikacji znajdują się też podręczniki akademickie z zakresu ogólnej metodologii nauk oraz filozofii nauk przyrodniczych. Szczegółowe dane z zakresu intelektualnej autobiografii oraz pełny wykaz publikacji można znaleźć w dedykowanym autorowi numerze „Roczników Filozoficznych” 54(2006) z. 2 oraz pod adresem internetowym: www.kul.edu.pl/hajduk.

II. Wykaz publikacji

1. Pozycje książkowe

1. *O akceptacji teorii empirycznej*, Lublin 1984, RW KUL, ss. 346.
Recenzja: „Studia Filozoficzne” 1985 nr 5-6(234-235), s. 183-186.
2. *Temporalność nauki. Kontrowersyjne zagadnienia dynamiki nauki*, Lublin 1995, RW KUL, ss. 268.
Recenzje, omówienia, noty: „Zagadnienia Naukoznawstwa” 1996 nr 4(30), s. 587-593; „Roczniki Filozoficzne” 44(1996) z. 3, s. 210-212; „Ruch Filozoficzny” 52(1995) nr 2, s. 297-298; „Przegląd Filozoficzny. Nowa Seria” IV(1995) nr 4, s. 246; „Zagadnienia Filozoficzne w Nauce” 17(1995), s. 124.
3. *Ogólna metodologia nauk. Skrypt dla studiujących kierunki przyrodnicze oraz filozofię przyrody*, Lublin 2000, RW KUL, ss. 221.
4. *Ogólna metodologia nauk*, Lublin 2001, RW KUL, ss. 238 (wyd. II, zmienione).
5. *Metodologia nauk przyrodniczych*, Lublin 2002, RW KUL, ss. 221.
6. *Filozofia przyrody – Filozofia przyrodoznawstwa. Metakosmologia*, Lublin 2004, TN KULJPII, ss. 360.
Noty: „Zagadnienia Filozoficzne w Nauce” 36(2005) s. 175; recenzje: „Studia Philosophiae Christianae” 41(2005) nr 2, s. 200-203; „Roczniki Filozoficzne” 53(2005) z. 2, s. 378-392; dyskusja panelowa: Komisja Filozofii Przyrody Wydziału Filozofii TN KUL; zagadnienie – prof. dr hab. W. Sady, ks. prof. KUL dr hab. J. Turek.

7. *Ogólna metodologia nauk*, Lublin 2005, Wydawnictwo KULJPII, ss. 195 (wyd. III, poprawione).
8. *Ogólna metodologia nauk*, Lublin 2007, Wydawnictwo KULJPII, ss. 195, (wyd. IV, zmienione).
9. *Filozofia przyrody. Filozofia przyrodoznawstwa. Metakosmologia*, Lublin 2007, TN KULJPII, ss. 360 (wyd. II, uzupełnione).
10. *Nauka a wartości. Aksjologia nauki – aksjologia epistemiczna*, Lublin 2008, TN KULJPII, ss. 432.
Recenzja: „International Philosophical Quarterly” 49(2009) nr 3, s. 399-401.
11. *Ogólna metodologia nauk*, Lublin 2011, Wydawnictwo KULJPII, ss. 180 (wyd. V, uzupełnione).
12. *Zarys filozofii nauk formalnych*, Lublin 2010 (2011), Wydawnictwo KULJPII, ss. 332.
13. *Nauka a wartości. Aksjologia nauki – aksjologia epistemiczna*, Lublin 2011, TN KULJPII, ss. 436 (wyd. II uzupełnione).
14. *Filozofia nauk przyrodniczych. Uaktualniony wybór elementarnych kwestii*, Lublin 2012, Wydawnictwo KULJPII, ss. 259.
15. *Ogólna metodologia nauk*, Lublin 2012, Wydawnictwo KULJPII, ss. 180, (wyd. VI, uzupełnione).

2. Pozycje redagowane

Redaktor działu: *filozofia przyrody*, w: *Encyklopedia katolicka*, Lublin, TN KUL: Tom V – 1989, Tom VI – 1993, Tom VII – 1997, Tom VIII – 2000, Tom IX – 2002, Tom X – 2004, Tom XI – 2006, Tom XII – 2008.

Konsultant działu: *filozofia przyrody*, w: *Encyklopedia katolicka*, Lublin, TN KUL: Tom XIII – 2009, Tom XIV – 2010, Tom XV – 2011, Tom XVI – 2012, Tom XVII – 2012, Tom XVIII – 2013, Tom XIX – 2014.

3. Artykuły

1965

1. *Współczesne interpretacje mechaniki kwantowej*, „Roczniki Filozoficzne” 13(1965) z. 3, s. 55-74.
2. (rec.) M. Bunge, *The Myth of Simplicity*, Englewood Cliffs 1963, ss. XII + 239, „Roczniki Filozoficzne” 13(1965) z. 3, s. 114-115.

1966

3. *Dawida Bohma determinizm wobec niektórych współczesnych ujęć tego zagadnienia*, „Roczniki Filozoficzne” 14(1966) z. 3, s. 75-91.

1968

4. (rec.) I. Scheffler, *The Anatomy of Inquiry*, London 1964, ss. XII + 332, „Roczniki Filozoficzne” 16(1968) z. 3, s. 141-143.

1969

5. *Problematyka oraz kierunki współczesnej filozofii nauki*, „Znak” 21(1969) nr 11, s. 1391-1418.
6. *Niektóre aspekty wyjaśniania*, „Roczniki Filozoficzne” 17(1969) z. 3, s. 85-123.
7. (rec.) M. Bunge, *O przyczynowości. Miejsce zasady przyczynowej we współczesnej nauce*, Warszawa 1968, ss. 439, „Studia Philosophiae Christianae” 5(1969) nr 2, s. 217-225.

1970

8. *Wyjaśnianie dedukcyjne*, „Roczniki Filozoficzne” 18(1970) z. 3, s. 69-99.
9. *C.G. Hempla model wyjaśniania probabilistycznego*, „Studia Philosophiae Christianae” 6(1970) nr 1, s. 5-40.
10. (rec.) *Studies in the Foundations, Methodology and Philosophy of Science*, Berlin, t. 1: *Delaware Seminar in the Foundations of Physics*, red. M. Bunge, 1967, ss. X + 193; t. 3: M. Bunge, *Scientific Research* 1967, t. 2, ss. XII + 536; ss. VIII + 374, „Roczniki Filozoficzne” 18(1970) z. 3, s. 131-135.
11. (rec.) G. Küng, *Ontologie und logistische Analyse der Sprache*, Wien 1963, ss. VI + 173, „Studia Philosophiae Christianae” 6(1970) nr 2, s. 160-162.
12. (rec.) A. Pap, *Analytische Erkenntnistheorie*, Wien 1955, ss. VI + 242, „Studia Philosophiae Christianae” 6(1970) nr 2, s. 162-165.

1971

13. *Wyjaśniająca funkcja redukcji*, „Roczniki Filozoficzne” 19(1971) z. 3, s. 61-75.
14. *Systematyzacyjna funkcja terminów i praw teoretycznych*, „Studia Philosophiae Christianae” 7(1971) nr 2, s. 5-46.
15. (rec.) S. Mazierski, *Prolegomena do filozofii przyrody inspiracji arystotelesowsko-tomistycznej*, Lublin 1969, ss. 239, „Roczniki Filozoficzne” 19(1971) z. 3, s. 148-150.
16. (rec.) *Deskription, Analizität und Existenz*, red. P. Weingartner, Salzburg-München 1966, ss. 414, „Roczniki Filozoficzne” 19(1971) z. 3, s. 150-155.
17. (rec.) *Studies in the Foundations, Methodology and Philosophy of Science*, t. 2: *Quantum Theory and Reality*, red. M. Bunge, Berlin 1967, ss. 117, „Roczniki Filozoficzne” 19(1971) z. 3, s. 155-156.
18. (rec.) *Probleme der Wissenschaftstheorie*, red. E. Topitsch, Wien 1960, ss. VI + 266, „Studia Philosophiae Christianae” 7(1971) nr 2, s. 311-314.

1972

19. *Pojęcie i funkcja modelu*, „Roczniki Filozoficzne” 20(1972) z. 3, s. 77-124.

20. (rec.) B. Juhos, *Die Erkenntnis und ihre Leistung*, Wien 1950, ss. VI + 262, „Roczniki Filozoficzne” 20(1972) z. 3, s. 207-209.

1973

21. *Reprezentatywne ujęcia genezy ruchu*, „Roczniki Filozoficzne” 21(1973) z. 3, s. 141-148.
22. (rec., wspólnie z W. Sedlakiem) S. Mazierski, *Elementy kosmologii filozoficznej i przyrodniczej*, Poznań 1972, ss. 413, „Roczniki Filozoficzne” 21(1973) z. 3, s. 149-150.
23. (rec.) W. Stegmüller, *Theorie und Erfahrung*, Berlin 1970, ss. XIV + 483, „Roczniki Filozoficzne” 21(1973) z. 3, s. 152-155.
24. (rec.) L. Krauth, *Die Philosophie Carnaps*, Wien 1970, ss. X + 234, „Roczniki Filozoficzne” 21(1973) z. 3, s. 155-157.
25. (rec.) G. Ludwig, *Deutung des Begriffs physikalische Theorie und axiomatische Grundlegung der Hilbertraumstruktur der Quantenmechanik durch Hauptsätze des Messens*, Berlin 1970, ss. XI + 469, „Roczniki Filozoficzne” 21(1973) z. 3, s. 157-158.
26. (rec.) V. Krauth, *Mathematik, Logik und Erfahrung*, Wien 1970, ss. XIII + 104, „Roczniki Filozoficzne” 21(1973) z. 3, s. 159.

1974

27. *Podstawy podziałów terminów naukowych*, „Roczniki Filozoficzne” 22(1974) z. 3, s. 59-70.
28. (rec.) *Studies in the Foundations, Methodology and Philosophy of Science*, t. 4: *Problems in the Foundations of Physics*, Berlin 1971, ss. 162, „Roczniki Filozoficzne” 22(1974) z. 3, s. 165-166.
29. (rec.) *Science and Synthesis*, Berlin 1971, ss. XVI + 206, „Roczniki Filozoficzne” 22(1974) z. 3, s. 166-167.
30. (rec.) O. Heckmann, *Theorien der Kosmologie*, Berlin 1968, ss. IX + 113, „Roczniki Filozoficzne” 22(1974) z. 3, s. 167-168.
31. (rec.) R. Mises, *Wahrscheinlichkeit, Statistik und Wahrheit*, Wien 1972⁴, ss. XX + 293, „Roczniki Filozoficzne” 22(1974) z. 3, s. 168.

1975

32. *Filozoficzny i fizyczny aspekt przyczynowości w ujęciu Dawida Bohma*, „Roczniki Filozoficzne” 23(1975) z. 3, s. 49-74.
33. (rec.) *The Study of Time*, Berlin 1972, ss. VII + 550, „Roczniki Filozoficzne” 23(1975) z. 3, s. 184-189.
34. (rec.) W. Stegmüller, *Personelle und statistische Wahrscheinlichkeit*, Berlin 1973, t. 1, ss. XII + 560, t. 2, ss. XV + 429, „Roczniki Filozoficzne” 23(1975) z. 3, s. 189-192.
35. (rec.) W. Stegmüller, *Theorie und Erfahrung*, Berlin 1973, t. II, 2, ss. XIX + 327, „Roczniki Filozoficzne” 23(1975) z. 3, s. 192-193.

36. (rec.) R. Tuomela, A. Urquart, *Temporal Logic*, Wien 1971, ss. XVI + 273, „Roczniki Filozoficzne” 23(1975) z. 3, s. 194-195.
37. (rec.) R. Tuomela, *Theoretical Concepts*, Wien 1973, ss. XIV + 254, „Roczniki Filozoficzne” 23(1975) z. 3, s. 195-196.
38. *Problem akceptacji hipotez przyrodniczych*, „Summarium. Sprawozdania TN KUL” 4(24)1975, s. 35-40.

1976

39. *Problem akceptacji hipotez u R. Carnapa*, „Roczniki Filozoficzne” 24(1976) z. 3, s. 25-36.
40. (Wspólnie z S. Mazierskim) *Z metodologii filozofii przyrody nieożywionej i przyrodoznawstwa*, „Zeszyty Naukowe KUL” 19(1976) nr 2, s. 65-69.
41. (rec.) M. Bunge, *Foundations of Physics*, New York 1967, ss. IX + 311, „Roczniki Filozoficzne” 24(1976) z. 3, s. 122-123.
42. E. Becher, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, k. 168.
43. M. Born, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, k. 818.
44. P.W. Bridgman, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, k. 1074.
45. A. Candolle, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, k. 1310-1311.

1977

46. *Niektóre rodzaje empiryzmu w metodologii nauk przyrodniczych*, „Summarium. Sprawozdania TN KUL” 6(26)1977, s. 209-215.
47. (rec.) *The Structure of Scientific Theories*, red. F. Suppe, Urbana 1974, ss. XIX + 682, „Roczniki Filozoficzne” 25(1977) z. 3, s. 204-207.

1978

48. *Tradycyjny i deskryptywny sposób rekonstruowania teorii empirycznych*, „Roczniki Filozoficzne” 26(1978) z. 3, s. 21-37.
49. (rec.) J. Eccles, *Wahrheit und Wirklichkeit*, Berlin 1975, ss. XIII + 285, „Roczniki Filozoficzne” 26(1978) z. 3, s. 165-168.
50. (rec.) *The Study of Time*, t. 2, Berlin 1975, ss. IX + 486, „Roczniki Filozoficzne” 26(1978) z. 3, s. 168-172.

1979

51. *Rekonstrukcja i ocena teorii empirycznych w uhistorycznionej filozofii nauki*, „Roczniki Filozoficzne” 27(1979) z. 3, s. 33-101.
52. *O pewnej wersji semantycznego ujęcia teorii fizycznej*, „Summarium. Sprawozdania TN KUL” 8(28)1979, s. 51-69.
53. (rec.) H. Mohr, *Lectures on Structure and Significance of Science*, New York 1977, ss. XI + 227, „Roczniki Filozoficzne” 27(1979) z. 3, s. 142-145.
54. *Dematerializacja*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, k. 1136-1137.

1980

55. *Semantyczna koncepcja struktury i poznawczego wartościowania teorii fizykalnych*, „Roczniki Filozoficzne” 28(1980) z. 3, s. 97-118.
56. *Redukcjonizm wobec zagadnienia autonomiczności biologii*, w: *Zarys filozofii przyrody ożywionej*, red. S. Mazierski, Lublin 1980, s. 185-202.
57. (rec.) K.R. Popper, J. Eccles, *The Self and Its Brain*, Berlin 1977, ss. XVI + 597, „Roczniki Filozoficzne” 28(1980) z. 3, s. 197-199.

1981

58. *Semantyczne ujęcie struktury i poznawczego wartościowania teorii fizykalnych*, „Studia Philosophiae Christianae” 17(1981) nr 2, s. 51-69.
59. (rec.) H. Hörmann, *Psychologie der Sprache*, Berlin 1977, ss. XIII + 223, „Roczniki Filozoficzne” 29(1981) z. 3, s. 185-188.

1982

60. *Struktura i ocena teorii empirycznych w neopopperowskiej filozofii nauki*, w: *Z zagadnień filozofii przyrodoznawstwa i filozofii przyrody*, t. 4, red. K. Kłósak, M. Lubański, S. Ślaga, Warszawa 1982, Wydawnictwo UKSW, s. 5-82.

1983

61. (rec.) *The Study of Time*, t. 3, New York 1978, ss. V + 727, „Roczniki Filozoficzne” 31(1983) z. 3, s. 209-210.
62. *J. Donat*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1983, k. 108.
63. *P. Duhem*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1983, k. 343-344.
64. *Ekstrapolacja*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1983, k. 826-827.
65. *Empiryzm w teorii nauki*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1983, k. 970-972.
66. *Energetyzm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1983, k. 997-998.

1984

67. *O akceptowalności teorii empirycznych*, w: *Z zagadnień filozofii przyrodoznawstwa i filozofii przyrody*, t. 6, red. M. Lubański, S. Ślaga, Warszawa 1984, Wydawnictwo UKSW, s. 5-59.
68. *Kontrowersyjność strukturalizmu W. Stegmüllera*, „Roczniki Filozoficzne” 32(1984) z. 3, s. 127-147.

1985

69. *Metanaukowe tendencje badawcze w problematyce odkrycia naukowego*, „Roczniki Filozoficzne” 33(1985) z. 3, s. 27-57.
70. *Metodologiczne typy filozofii przyrody a filozofia przyrodoznawstwa*, „Roczniki Filozoficzne” 33(1985) z. 3, s. 165-171.

71. (rec.) *Improving the Human Condition: Quality and Stability in Social Systems*, red. R.F. Ericson, Berlin 1979, ss. XXVIII + 1051, „Roczniki Filozoficzne” 33(1985) z. 3, s. 180-182.

1986

72. *Problemowa koncepcja badania naukowego. Część I*, „Roczniki Filozoficzne” 34(1986) z. 3, s. 39-85.
73. *Kontynentalna i anglo-amerykańska filozofia nauki*, „Studia Philosophiae Christianae” 22(1986) nr 1, s. 43-61.
74. *Sceptycyzm – kognitywizm – racjonalizm*, „Studia Philosophiae Christianae” 22(1986) nr 1, s. 190-198.

1987

75. *Filozofia przyrody a filozofia nauki*, „Roczniki Filozoficzne” 35(1987) z. 3, s. 171-185.

1987/88

76. *Problemowa koncepcja badania naukowego. Część II*, „Roczniki Filozoficzne” 35-36(1987/88) z. 3, s. 5-47.

1988

77. *Rodzaje filozofii przyrody*, „Studia Filozoficzne” 1988 nr 12(277), s. 121-125.
78. *Filozofia przyrody Isaaca Newtona*, „Studia Philosophiae Christianae” 24(1988) nr 2, s. 115-129.
79. *Isaac Newton's Philosophy of Nature*, w: *Isaac Newton's Philosophiae Naturalis Principia Mathematica*, red. W.A. Kamiński, Singapore 1988, s. 96-112.

1989

80. *Fizyka*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, k. 308-310.
81. *Fizyki filozofia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, k. 311-312.

1989/90

82. *Uwarunkowania postępu poznawczego w teoriach rozwoju nauki. Część I*, „Roczniki Filozoficzne” 37-38(1989/90) z. 3, s. 83-160.
83. *Współczesne postacie sporów o zadania nauki*, „Roczniki Filozoficzne” 37-38(1989/90) z. 1, s. 181-195.

1990

84. *Ontologiczne założenia matematyki*, w: *Matematyczność przyrody*, red. M. Heller, J. Życiński, A. Michalik, Kraków 1990, Wydawnictwo PAT, s. 93-112.
85. (rec.) A. Jonkisz, *Struktura, zmienność i postęp nauki. Ujęcie strukturalne*, Lublin 1990, ss. 506, „Zagadnienia Naukoznawstwa” 1990 nr 4(104), s. 660-662.

1991/92

86. *Uwarunkowania postępu poznawczego w teoriach rozwoju nauki. Część II*, „Roczniki Filozoficzne” 39-40(1991/1992) z. 3, s. 23-56.
87. *Nowsze tendencje w filozofii nauki oraz w filozofii przyrody*, „Roczniki Filozoficzne” 39-40(1991/1992) z. 1, s. 283-303.

1992

88. *Z teorii filozofii przyrody i przyrodoznawstwa*, „Fizyka w Szkole” 38(1992) nr 5, s. 259-263.
89. *Filozofia przyrody a kultura współczesna*, w: *Zadania filozofii we współczesnej kulturze*, red. Z. Zdybicka, Lublin 1992, RW KUL, s. 164-168.

1993

90. *Ontological Assumptions of Mathematics*, w: *Studies in Logic and Theory of Knowledge*, t. 3, red. L. Borkowski, A.B. Stępień, Lublin 1993, TN KUL, s. 169-184.
91. *Kontekst filozoficzny tzw. etyki środowiskowej*, w: *Materiały II Ogólnopolskiej Konferencji: Ochrona Środowiska w nauczaniu i wychowaniu*, red. M.R. Dudzińska, L. Pawłowski, Lublin 1993, s. 85-87.
92. (rec.) H. Piersa, *Symetria i jej funkcje poznawcze w fizyce*, Lublin 1990, ss. 257, „Roczniki Filozoficzne” 41(1993) z. 3, s. 147-149.
93. *E. Haeckel*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, k. 466-467.
94. *N.R. Hanson*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, k. 543.
95. *W. Heisenberg*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, k. 640-641.
96. *H.L. Helmholtz*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, k. 664-665.
97. *C.G. Hempel*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, k. 673-674.
98. *Hilemorfizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, k. 881-883.
99. *Hilozoizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, k. 884.
100. *Holizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, k. 1150-1151.
101. *Idealizacja*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, k. 1393-1394.
102. (Wspólnie z H. Piersą), *Książdz Stanisław Mazierski*, „Przegląd Uniwersytecki” 5(1993) 5(25), s. 15.

1994

103. *Przedmiotowa i metaprzekmiotowa problematyka filozofii przyrody – wyniki, osiągnięcia*, „Przegląd Uniwersytecki” 6(1994) nr 3(29), s. 14-15.
104. *Feigl Herbert (1902-1988)*, w: *Przewodnik po literaturze filozoficznej XX wieku*, t. II, red. B. Skarga, Warszawa 1994, s. 119-122.
105. *Współczesna postać sporów o koncepcję filozofii przyrody*, „Studia Philosophiae Christianae” 30(1994) nr 2, s. 115-134.

1995

106. *Kategoria „dokładności“ w nauce i filozofii*, w: *Logika i metafizyka*, red. Z. Wołak, Tarnów–Kraków 1995, Wydawnictwo OBI, s. 119-138.
107. *Filozoficzne kontrowersje wokół zmian nauki i metanauki*, w: *Między logiką i etyką. Studia z logiki, ontologii, epistemologii, metodologii, semiotyki i etyki*, red. J. Paśniczek, J. Mizińska, S. Symotiuk, J. Dębowski, Z. Muszyński, Lublin 1995, Wydawnictwo UMCS, s. 199-210.
108. *Niektóre sposoby oceny teorii metodologicznych*, w: *O nauce i filozofii nauki. Księga pamiątkowa poświęcona pamięci Jerzego Giedymina*, red. K. Zamiara, Poznań 1995, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, s. 25-39.
109. *Reprezentatywne tradycje oceniania teorii metodologicznych*, „Roczniki Filozoficzne” 43(1995) z. 3, s. 163-186.
110. (rec.) J. Dadaczyński, *Heurystyczne funkcje założeń filozoficznych w kontekście odkrycia teorii mnogości Georga Cantora*, Kraków 1994, ss. XVIII + 193, „Roczniki Filozoficzne” 43(1995) z. 3, s. 187-190.

1996

111. *Wartościowanie w naukach technicznych*, w: *Obrazy świata w teologii i naukach przyrodniczych*, red. M. Heller, S. Budzik, S. Wszolek, Tarnów–Kraków 1996, Biblos–OBI, s. 43-77.
112. *Zarys problematyki metodologicznych badań nad człowiekiem*, w: *Człowiek – wartości – sens. Studia z psychologii egzystencji*, red. K. Popielski, Lublin 1996, RW KUL, s. 79-89.
113. *Niektóre konteksty aktualizujące problematykę wartości we współczesnych dociekaniach metodologicznych*, w: *Człowiek – wartości – sens. Studia z psychologii egzystencji*, red. K. Popielski, Lublin 1996, RW KUL, s. 91-94.
114. *Wartościowanie w technologii*, „Roczniki Filozoficzne” 44(1996) z. 3, s. 5-33.
- 115*. (rec.) J. Turek, *Wszechświat dynamiczny. Rewolucja naukowa w kosmologii*, Lublin 1995, ss. 353, „Roczniki Filozoficzne” 44(1996) z. 3, s. 204-207.
115. *Sekcja Filozofii Przyrody i Ochrony Środowiska*, „Przegląd Uniwersytecki” 8(1996) nr 3(41), s. 13-14.
116. (rec.) J. Łukomski, *Solidarność człowieka z przyrodą*, Radom 1994, ss. 248, „Roczniki Filozoficzne” 44(1996) z. 3, s. 207-209.
117. *Kontrowersje metametodologiczne dotyczące usprawiedliwiania teorii metodologicznych*, „Studia Philosophiae Christianae” 32(1996) nr 1, s. 149-158.
118. *Postęp naukowy, techniczny oraz cywilizacyjno-kulturowy*, „Człowiek i Przyroda” 1996 nr 5, s. 39-59.
119. *Niektóre sposoby uzasadniania teorii metodologicznych*, „Filozofia Nauki” 4(1996) nr 3(15), s. 87-94.
120. *Filozofia w Lublinie*, red. W. Pycka, J. Mizak, Lublin 1996; udział w dyskusji, s. 14-15, 57-58, 72-73, 85-86.

1997

121. *Współczesne dyskusje nad sensem i funkcjami filozofii*, „Zeszyty Naukowe KUL” 40(1997) nr 3-4(159-160), s. 87-110.
122. *Postęp naukowy, techniczny oraz cywilizacyjno-kulturowy*, „Roczniki Filozoficzne” 45(1997) z. 3, s. 161-187.
123. *Autobiogram*, „Ruch Filozoficzny” 54(1997) nr 4, s. 680-682.
124. (współautor) *Cecha*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 86-87.
125. *Dematerializacja*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s.106-107.
126. *Ekstrapolacja*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 152.
127. *Empiryzm metodologiczny*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 161-162.
128. *Energetyzm*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 162-163.
129. *Filozofia fizyki*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 218-219.
130. *Filozofia nauk przyrodniczych*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 231-232.
131. *Filozofia przyrody*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 236-238.
132. (współautor) *Holizm*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 270-272.
133. *Hylemorfizm*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 279-280 (zmodyfikowana poz. 98).
134. *Idealizacja*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 282-283 (zmodyfikowana poz. 101).
135. *Prawo przyrody*, w: *Leksykon filozofii klasycznej*, Lublin 1997, s. 446-447.
136. *Indeterminizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, k. 107-110.
137. *Indukcja*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, k. 140-144.
138. *Indukcjonizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, k. 145-146.
139. *Instrumentalizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, k. 281-284.
140. *Interpolacja*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, k. 386-387.

1998

141. *Filozofia Przyrody w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim: Tradycja – Perspektywy*, „Roczniki Filozoficzne” 46(1998) z. 3, s. 25-46.
142. *Temporalność epistemologii formą naturalizmu*, „Przegląd Filozoficzny. Nowa Seria” VII(1998) nr 2, s. 97-104.

1999

143. *Temporalność matematyki*, w: *Considerationes Philosophicales. W 40-lecie pracy naukowej prof. T. Kwiatkowskiego*, red. J. Świderek, Lublin 1999, Wydawnictwo UMCS, s. 167-193.
144. *Niedookreślenie teorii przez dane doświadczenia: stanowisko L. Laudana a historycznionie metametodologie*, „Roczniki Filozoficzne” 47(1999) z. 3, s. 5-29.
145. *Temporalność epistemologii formą naturalizmu*, „Roczniki Filozoficzne” 47(1999) z. 3, s. 107-120.

2000

146. *Sekcja Filozofii Przyrody i Ochrony Środowiska*, w: *Księga Jubileuszowa na 50-lecie Wydziału Filozofii KUL*, red. A.B. Stępień, J. Wojtysiak, Lublin 2000, RW KUL, s. 88-95.
147. (współautor) *Katedra Filozofii Przyrody Nieożywionej*, w: *Księga Jubileuszowa na 50-lecie Wydziału Filozofii KUL*, red. A.B. Stępień, J. Wojtysiak, Lublin 2000, RW KUL, s. 417-437.
148. *Henryk Mehlberg*, „Edukacja Filozoficzna” 29(2000), s. 206-241.
149. *Metanaukowy walor tezy o niedookreśloności przez dane doświadczenia: stanowisko L. Laudana*, w: *Filozoficzne i naukowo-przyrodnicze elementy obrazu świata*, t. 2, red. A. Latawiec, K. Kloskowski, G. Bugajak, Warszawa 2000, Wydawnictwo UKSW, s. 149-170.
150. *Związek nauki z filozofią w metanauce Henryka Mehlberga*, „*Studia Philosophiae Christianae*” 36(2000) nr 2, s. 81-94.
151. *Kauzalizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 8, Lublin 2000, k. 1246-1247.
152. *Antyindukcjonizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 1, Lublin 2000, s. 270-271.
153. *Antymechanicyzm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 1, Lublin 2000, s. 272-273.
154. *Antyredukcjonizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 1, Lublin 2000, s. 277-279.
155. *Becher Erich*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 1, Lublin 2000, s. 516-517 (zmodyfikowana poz. 42).
156. *Born Max*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 1, Lublin 2000, s. 631-632 (zmodyfikowana poz. 43).
157. *Bridgman Percy W.*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 1, Lublin 2000, s. 686-687 (zmodyfikowana poz. 44).

2000/01

158. *Filozofia przyrody: preliminaria*, „*Roczniki Filozoficzne*” 48-49(2000/01) z. 3, s. 5-46.
159. *Filozofia nauki (aktualne tendencje badawcze)*, „*Roczniki Filozoficzne*” 48-49(2000/01) z. 3, s. 141-146.

2001

160. *Henryk Mehlberg*, w: *Polska filozofia powojenna*, t. 2, red. A. Mackiewicz, Warszawa 2001, Agencja Wydawnicza Witmark, s. 46-81.
161. *Kauzalna teoria czasu w filozofii nauki Henryka Mehlberga*, „*Zagadnienia Filozoficzne w Nauce*” 18/19(2001), s. 33-46.
162. *Kauzalna teoria czasu w filozofii nauki Henryka Mehlberga*, w: *Czas*, red. M. Heller, J. Mączka, Tarnów-Kraków 2001, Biblos-OBI, s. 159-171.

163. *Przyroda, natura – tradycyjnie i współcześnie wiodące kategorie filozofii przyrody*, „*Analecta Cracoviensia*” 3(2001), s. 51-70.
164. Stanisław Mazierski – *A Theorist of Natural Lawfulness*, w: *Poznań Studies in the Philosophy of the Sciences and the Humanities*, red. W. Krajewski, vol. 74: *Polish Philosophers of Science and Nature in the 20th Century*, New York–Amsterdam 2001, Rodopi B.V., s. 135-139.
165. *Dematerializacja*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 2, Lublin 2001, s. 471 (zmodyfikowana poz. 125).
166. *Duhem Pierre*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 2, Lublin 2001, s. 738-739 (zmodyfikowana poz. 63).

2002

167. *Geneza teorii naukowych: uaktualniona forma kontrowersji o pluralizm metodologii*, „*Roczniki Filozoficzne*” 50(2002) z. 3, s. 83-98.
168. *Wartości epistemiczne: aktualne kontrowersje w aksjologii nauki*, „*Roczniki Filozoficzne*” 50(2002) z. 1, s. 165-184.
169. *Eksperyment*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 83-84.
170. *Ekstrapolacja*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 105 (zmodyfikowana poz. 126).
171. *Empiriokrytycyzm (drugi pozytywizm, pozytywizm epistemologiczny)*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 141-142.
172. *Empyryzm w filozofii nauki*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 147-149 (zmodyfikowana poz. 127).
173. *Experimentum crucis*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 351-352.
174. *Fallibilizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 368-369.
175. *Falsyfikacjonizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 371-372.
176. *Fikcjonalizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 430-432.
177. *Filozofia przyrody*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 539-541 (zmodyfikowana poz. 131).
178. *Fizyka*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 554-557 (zmodyfikowana poz. 80).
179. *Fizykalizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 558-559.
180. *Funkcjonalizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 559-561.
181. *Kłósak Kazimierz*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, k. 195.
182. *Komplementarności zasada*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, k. 483-484.
183. *Kondycjonalizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, k. 553.
184. *Konfirmacja (w filozofii nauki)*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, k. 582-584.

185. *Kontyngentyzm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, k. 773-774.
186. *Kopenhaska szkoła*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, k. 796-797.
187. *Korroboracja*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, k. 900-901.
188. *Filozofia przyrody*, w: *Wielka encyklopedia PWN*, t. 9, Warszawa 2002, k. 119-120 (zmodyfikowana poz. 177).

2003

189. *Kontrowersyjność antynaturalizmu w racjonalizmie krytycznym*, „Roczniki Filozoficzne” 51(2003) z. 3, s. 215-223.
190. *Hempel C. G.*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 4, Lublin 2003, s. 328-329 (zmodyfikowana pozycja 97).
191. *Holizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 4, Lublin 2003, s. 549-551 (zmodyfikowana pozycja 100).
192. *Hylemorfizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 4, Lublin 2003, s. 686-687 (zmodyfikowana pozycja 133).
193. *Indeterminizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 4, Lublin 2003, s. 792-794 (zmodyfikowana pozycja 136).
194. *Indukcja*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 4, Lublin 2003, s. 799-802 (zmodyfikowana pozycja 137).
195. *Indukcjonizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 4, Lublin 2003, s. 802-803 (zmodyfikowana pozycja 138).
196. *Instrumentalizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 4, Lublin 2003, s. 858-859 (zmodyfikowana pozycja 139).

2004

197. *Rozumowanie – wnioskowanie – uzasadnianie w teorii klasycznej filozofii przyrody*, w: *Z potrzeby serca... Księga jubileuszowa dedykowana księdzu doktorowi Edwardowi Pohoreckiemu, dyrektorowi Instytutu Wyższej Kultury Religijnej przy KUL*, red. Z. Krzyszowski, M. Nowak, S. Sieczka, Lublin 2004, IWKR im. Jana XXIII KUL, s. 88-97.
198. *Z ogólnej teorii związków inter- oraz intrateoretycznych*, w: *Filozofia a nauka w myśli Księdza Kazimierza Klósaka*, red. Z. Liana, A. Michalik, Tarnów–Kraków 2004, Biblos–OBI, s. 131-157.
199. *Inferencyjna funkcja konstruktów teoretycznych w nauce*, „Roczniki Filozoficzne” 52(2004) z. 1, s. 93-111.
200. *Kauzalizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 5, Lublin 2004, s. 561-563 (zmodyfikowana pozycja 151).
201. *Kłósak Kazimierz*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 5, Lublin 2004, s. 667-669 (zmodyfikowana pozycja 181).
202. *Kondycjonalizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 5, Lublin 2004, s. 776-777 (zmodyfikowana pozycja 183).

203. *Konstruktywizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 5, Lublin 2004, s. 814-816.
204. *Teologiczna i światopoglądowa relewantność filozofii przyrody*, „Roczniki Filozoficzne” 52(2004) z. 2, s. 189-208.
205. *Fakt – wartość – aksjologiczna neutralność nauki*, w: *Wokół biofilozofii Kazimierza Kloskowskiego. Wybrane zagadnienia*, red. M. Bała, Pelplin 2004, Bernardinum, s. 28-47.
206. *Wartościowanie i wartości w nauce*, „Studia Philosophiae Christianae” 40(2004) nr 2, s. 13-38.
207. *Lambert Johann H.*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 10, Lublin 2004, k. 423-424.
208. *Lange Friedrich A.*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 10, Lublin 2004, k. 463.

2005

209. *Z teorii epistemicznego wartościowania: logika wartościowania*, „Zagadnienia Naukoznawstwa” 2005 nr 1(163), s. 15-24.
210. *Komu i po co potrzebna jest dziś filozofia przyrody?*, „Roczniki Filozoficzne” 53(2005) z. 2, s. 412-415.

2006

211. *Restrykcjonizm – ekspansjonizm: Spór o wartości poznawcze i pozapoznawcze w nauce*, „Summarium Societatis Scientiarum Catholicae Universitatis Lublinensis Ioannis Pauli II” 34(54)2005, s. 55-73.
212. *Mehlberg Henryk*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 7, Lublin 2006, s. 30-32.
213. *Metodologia nauk*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 7, Lublin 2006, s. 127-132.
214. *Operacjonizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 7, Lublin 2006, s. 833-838.
215. *Między filozofią przyrody a filozofią nauki. Zarys autobiogramu: studia, badania, dydaktyka, praca organizacyjna w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II*, „Roczniki Filozoficzne” 54(2006) z. 2, s. 7-15¹.
216. *Bibliografia prac prof. dra hab. Zygmunta Hajduka*, „Roczniki Filozoficzne” 54(2006) z. 2, s. 17-30.
217. (rec.) J. Rodzeń, *Czy sukcesy nauki są cudem? Studium filozoficzno-metodologiczne argumentacji z sukcesu nauki na rzecz realizmu naukowego*, Kraków–Tarnów 2005, ss. 353, „Roczniki Filozoficzne” 54(2006) z. 2, s. 429-432.
218. *Mach Ernest*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 11, Lublin 2006, k. 685-686.

---

¹ Problematyka pozycji, które ukazały się po roku 2006, nie została streszczająco przedstawiona w tym artykule. Dotyczy to głównie szerzej analizowanego w tych pozycjach wątku konfesyjnego, aksjologicznego oraz metanaukowego ujęcia zagadnienia prawdy. Podobna merytorycznie uwaga dotyczy roku 1997, numer wykazu 123.

2007

219. *Metodologiczna charakterystyka związków między odniesionymi do antropogenezy zdaniem dziedzin naukowych i pozanaukowych*, w: *Kontrowersje wokół początków człowieka*, red. G. Bugajak, J. Tomczyk, Katowice 2007, Księgarnia św. Jacka, s. 128-162.
220. *Probabilizm*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 8, Lublin 2007, s. 489-492.
221. *Reichenbach Hans*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 8, Lublin 2007, s. 692-695.
222. *Aksjologiczna neutralność nauki. Studium metodologiczne*, w: *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci księdza profesora Mariana Ruseckiego w 65. rocznicę urodzin*, red. I.S. Ledwoń, K. Kaucha, Z. Krzyszowski, J. Mastej, A. Pietrzak, Lublin 2007, Wydawnictwo KUL, s. 1117-1137.
223. (rec.) T. Rzepiński, *Problem niedookreślenia teorii przez dane doświadczenia*, *Poznań* 2006, ss. 310, „Roczniki Filozoficzne” 55(2007) z. 2, s. 229-232.

2008

224. *Zawirski Zygmunt*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 9, Lublin 2008, s. 907-909.
225. *Materializm w naukach przyrodniczych*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, k. 196-197.
226. *Mazierski Stanisław*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, k. 277-278.
227. *Mehlberg Henryk*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, k. 453-454.
228. *Wartości epistemiczne: aktualne kontrowersje w aksjologii nauki*, w: *Wartości dla życia*, red. K. Popielski, Lublin 2008, Wydawnictwo KUL, s. 117-133.
229. *Precyzja, ścisłość, dokładność a nauka i filozofia*, w: *W kierunku filozofii klasycznej: inspiracje i kontynuacje*, red. J. Krokos, K. Świętorzycka, R. Tomanek, Warszawa 2008, Wydawnictwo UKSW, s. 535-553.
230. *Racjonalna rekonstrukcja filozofii przyrody Isaaca Newtona*, w: *Oblicza filozofii XVII wieku*, red. S. Janeczek, Lublin 2008, Wydawnictwo KUL, s. 423-440.

2009

231. *Metodologiczny status teorii ewolucji biologicznej* (streszczenie), „Teologia w Polsce” 3(2009) nr 1, s. 205-206.
232. *Natura*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, Lublin 2009, k. 805-806.

2010

233. *Natura i norma w ramach pojęciowych filozofii przyrody*, w: *Natura i norma. Kontrowersje filozoficzne*, red. Z. Wróblewski, Lublin 2010, Wydawnictwo KUL, s. 17-22.
234. *Metodologiczny status biologicznej teorii ewolucji*, w: *Teoria ewolucji a wiara chrześcijan*, red. E. Wiszowaty, K. Parzych-Blakiewicz, Olsztyn 2010, Wydawnictwo UWM, s. 81-84.

235. *Operacjonizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 14, Lublin 2010, k. 640-642 (zmodyfikowana pozycja 214).
236. *Metanaukowe ujęcie relacji między etyką a nauką*, „Nauka” 3(2010), s. 14-31.

2011

237. *Kłósak Kazimierz*, w: *Encyklopedia filozofii polskiej*, t. 1, Lublin 2011, s. 654-655 (zmodyfikowana pozycja 201).
238. *Mehlberg Henryk*, w: *Encyklopedia filozofii polskiej*, t. 2, Lublin 2011, s. 95-97 (zmodyfikowana pozycja 227).
239. *Zawirski Zygmunt*, w: *Encyklopedia filozofii polskiej*, t. 2, Lublin 2011, s. 865-868 (zmodyfikowana pozycja 224).
240. *Ostatnia książka Józefa Turka*, „Roczniki Filozoficzne” 59(2011) z. 2, s. 31-41.

2012

241. *Prawa naukowe, prawa przyrody*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 16, Lublin 2012, k. 276-277.
242. *Przyrody filozofia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 16, Lublin 2012, k. 790-792.
243. *Metanaukowe ujęcie prawdy*, „Scripturae Lumen”, t. 4, red. A. Paciorek, Tarnów 2012, Biblos, s. 157-166.
244. *Metodologiczna charakterystyka relacji między teorią i doświadczeniem*, „Roczniki Filozoficzne” 60(2012) z. 4, s. 147-180.

2013

245. *Dlaczego wierzyć?*, „Scripturae Lumen”, t. 5, red. A. Paciorek, Tarnów 2013, Biblos, s. 285-291.
246. *Koncepcje filozofii przyrody*, w: *Filozofia przyrody*, red. S. Janeczek i in., Lublin 2013, Wydawnictwo KUL (Dydaktyka Filozofii, t. 3), s. 15-30.

2014

247. *Aksjologiczny wymiar poznania*, w: *Epistemologia*, red. S. Janeczek i in., Lublin 2014, Wydawnictwo KUL (Dydaktyka Filozofii, t. 1), s. 23 (w druku).

2015

248. *Wszechświat*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, Lublin 2015, s. 7 (w druku).

III. Promocje – recenzje i opinie – referaty i wypowiedzi w konferencjach, sympozjach, zjazdach i zebraniach – zagraniczne zajęcia dydaktyczne

1. Promocje doktorskie

1. Roskal Zenon, *Josepha Louisa Lagrange'a koncepcja mechaniki. Studium historyczno-metodologiczne*, Lublin 1992, maszynopis, ss. 137.
2. Witczak Jerzy ks., *Artura S. Eddingtona interpretacja teorii względności*, Lublin 1992, maszynopis, ss. 197.
3. Kaczmarek Jerzy, *Struktury racjonalne we współczesnej epistemologii frankofońskiej*, Lublin 1992, maszynopis, ss. 256.
4. Pleszczyński Jan, *Filozoficzna interpretacja tzw. ewolucyjnej teorii poznania*, Lublin 1997, maszynopis, ss. 270.
5. Leśniak Piotr, *Obiektywność wiedzy naukowej w filozofii Karola Rajmunda Poppera*, Opole 1999, maszynopis, ss. 149.
6. Król Zbigniew, *Aktualne kontrowersje wokół platonizmu w filozofii matematyki*, Lublin 2002, maszynopis, ss. 148.
7. Nowak Artur OFM, *William L. Craiga ujęcie czasowego początku wszechświata*, Lublin 2010, maszynopis, ss. 232 (finalizacja; etapy początkowe: J. Turek).

2. Prace magisterskie

1. Cyrus Paweł, *Aktualne kontrowersje wokół substancjalizmu w fizyce*, Wrocław–Bagno 1991, wydruk komputerowy, ss. 85.
2. Michałowski Jacek, *Mario Bungego koncepcja prawdy w naukach przyrodniczych*, Lublin 1992, maszynopis, ss. 60.
3. Pietruszka Małgorzata, *Pozycja człowieka we wszechświecie według zasady antropicznej*, Lublin 1993, maszynopis, ss. 71.
4. Ziembkiewicz Tomasz, *Kontekst odkrycia prawa Hubble'a*, Lublin 1994, maszynopis, ss. 68.
5. Jurczyńska Liliana, *Nominalizm Hartry Fielda w filozofii matematyki*, Lublin 1994, maszynopis, ss. 58.
6. Pilarczyk Paweł, *Lorentzowska struktura czasoprzestrzeni*, Lublin 1994, maszynopis, ss. 91.
7. Kuśmierz Daniel, *Rola wielkiej unifikacji w standardowym modelu wszechświata*, Lublin 1994, maszynopis, ss. 80.
8. Nemś Agnieszka, *Wiktor A. Ambarcumiana koncepcja powstania i ewolucji wielkoskalowych struktur wszechświata*, Lublin 1995, maszynopis, ss. 64.
9. Antoniak Mariusz, *Kategorie filozoficzne w teorii chaosu deterministycznego*, Lublin 1996, maszynopis, ss. 66.

10. Figas Agnieszka, *Pojęcie i rola eksperymentu myślowego w fizyce*, Lublin 2001, wydruk komputerowy, ss. 52.
11. Olbryk Agnieszka, *Tłumaczenie przesunięcia linii widmowych odpowiedzią na wyróżniony typ pytań dopełnienia*, Lublin 2001, wydruk komputerowy, ss. 59.
12. Demczuk Henryk, *Uogólniona przyczynowość w fizyce w ujęciu Czesława Białobrzeckiego i Stanisława Mazierskiego*, Lublin 2003.
13. Piłat Michał, *Mariana Przełęckiego koncepcja teorii empirycznej*, Lublin 2003.
14. Bral Maria Beata, *Prawa przyrody w ujęciu Stanisława Mazierskiego i Władysława Krajewskiego*, Lublin 2004, wydruk komputerowy, ss. 38.
15. Grusznis Małgorzata, *Praktyczna filozofia przyrody w metodologicznej literaturze polskiej*, Lublin 2004.
16. Karwacka Anna, *Kazimierza Kłósaka koncepcja filozofii przyrodoznawstwa*, Lublin 2004.
17. Król Renata, *Prawa fizyki jako prawa nauki w ujęciu reprezentatywnych autorów polskich*, Lublin 2004.
18. Mrowiec Krystyna, *Racjonalność rozwoju nauki u reprezentatywnych teoretyków nauki w Polsce*, Lublin 2004.
19. Pitura Barbara, *Logika indukcji w ujęciu Haliny Mortimer*, Lublin 2004.
20. Terlecki Jarosław, *Rola akceleratorów w badaniu cząstek elementarnych*, Lublin 2004.
21. Góra Magdalena, *Wpływ E. Nagla i E. Nikitina koncepcji wyjaśniania na teoretyków nauki w Polsce*, Lublin 2005.
22. Krawczyk Łukasz, *Fikcjonalizm na gruncie filozofii matematyki w pracach Mario Bungego*, Lublin 2005.
23. Wasilewski Remigiusz, *Aksjologia nauki w szkole lwowsko-warszawskiej (stanowisko Jana Łukasiewicza oraz Izydory Dąbmskiej)*, Lublin 2005.
24. Andruszewska Magda, *Kontekst odkrycia praw Keplera*, Lublin 2006, wydruk komputerowy, ss. 65.
25. Okuń Tomasz, *Klemensa Szaniauskiego ujęcie poznawczo-decyzyjnej akceptacji hipotez*, Lublin 2006, wydruk komputerowy, ss. 59.
26. Rejmak Agata, *Racjonalność a matematyczność przyrody u Michała Hellera*, Lublin 2006, wydruk komputerowy, ss. 53.
27. Rycombel Monika, *Mieczysława Lubańskiego ujęcie relacji między matematyką a rzeczywistością*, Lublin 2006, wydruk komputerowy, ss. 52.
28. Szykuła Joanna, *Mario Bungego i Joachima Metallmanna koncepcja determinizmu na gruncie nauk fizykalnych*, Lublin 2006, wydruk komputerowy, ss. 94.
29. Ścibior Emilia, *Filozofia nieskończoności Georga Cantora a system filozoficzny starożytnych*, Lublin 2006.
30. Kowalski Daniel, *Tadeusza Stycznia ujęcie relatywizmu w etyce*, Wrocław–Bagno 2006, wydruk komputerowy, ss. 83 (współprowadzący: ks. dr Józef Tarnówka SDS).

31. Ćwikła Magdalena, *Sposoby charakteryzowania podziałów nauk w polskiej literaturze metodologicznej w drugiej połowie XX wieku*, Lublin 2007, wydruk komputerowy, ss. 82.
32. Kułak Paweł, *Filozoficzny i fizyczny aspekt przyczynowości w ujęciu Dawida Bohma i Mario Bungego*, Lublin 2007, wydruk komputerowy, ss. 78.
33. Ziółkowski Adam, *Ewolucjonizm i kreacjonizm w ujęciu Kazimierza Kłoskowskiego*, Wrocław–Bagnó 2007, wydruk komputerowy, ss. 88 (współprowadzący: ks. dr Józef Tarnówka SDS).
34. Ryszkiewicz Kazimierz, *Arystotelesa ocena ustroju demokratycznego*, Wrocław–Bagnó 2007, wydruk komputerowy, ss. 86 (współprowadzący: ks. dr Józef Tarnówka SDS).
35. Góźdz Katarzyna, *Kreacjonizm a ewolucjonizm w ujęciu Kazimierza Kłósaka*, Lublin 2008, wydruk komputerowy, ss. 57.
36. Kucharski Bartosz, *Kazimierza Kłoskowskiego ujęcie ewolucjonizmu i kreacjonizmu*, Lublin 2008, wydruk komputerowy, ss. 54.
37. Rzepka Anna, *Koncepcja dynamiki rozwoju nauki według pierwszego Thomasa Kuhna (K_1) oraz drugiego (K_2)*, Lublin 2008, wydruk komputerowy, ss. 55.
38. Starościc Anna, *Teoretyczne ograniczenia nauk przyrodniczych w ujęciu Nicholasa Reschera*, Lublin 2008, wydruk komputerowy, ss. 60.
39. Ławrowski Piotr, *Karola Rajmunda Poppa hipotetyzm nauk empirycznych w ujęciu Jerzego Giedymina*, Lublin 2010.
40. Skowronek Magdalena, *Uteoretyzowanie danych doświadczenia w ujęciu Kazimierza Kłósaka i Stanisława Mazierskiego*, Lublin 2010, wydruk komputerowy, ss. 45.
41. Białasz Justyna, *Zgodność teorii z wynikami doświadczenia w kontekście experimentum crucis*, Lublin 2011, wydruk komputerowy, ss. 59.

3. Recenzje – opinie

1. Olejnik Roman Marcin OFM, *Ajdukiewiczza koncepcja operacji metrycznych i jej metodologiczne aspekty*, Kraków 1989, maszynopis, ss. 304, M. Heller promotor – PAT Kraków.
2. Piersa Henryk, *Symetria i jej funkcja poznawcza w fizyce*, Lublin 1989 (rec. wyd.).
3. Opinia w sprawie awansu Michała Hellera na członka czynnego Towarzystwa Naukowego KUL (styczeń 1990).
4. Recenzja rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego dra Adama Jonkisa (KUL, 1991).
5. Mazierski S., *Prawa przyrody*, Lublin 1991 (rec. wyd.).
6. Roskal Z., Kamiński W., *Przełom w fizyce XVI i XVII wieku*, Lublin 1992 (rec. wyd.).
7. Michniowski Tomasz, *Wszechświaty inflacyjne w świetle modeli seryjnych*, Lublin 1993, maszynopis, ss. 75, H. Piersa promotor – KUL.

8. Janowska Urszula, *Problematyka źródeł i właściwości życia u niektórych polskich myślicieli XIX wieku (Jędrzej Śniadecki, Wojciech Jastrzebowski, Henryk Hoyer) w kontekście współczesnych im poglądów*, Lublin 1993, maszynopis, ss. 147, M.A. Krąpiec promotor – KUL.
9. Dadaczyński Jerzy ks. lic., *Heurystyczne funkcje założeń filozoficznych w kontekście odkrycia teorii mnogości Georga Cantora*, Kraków 1994, wydruk komputerowy, ss. 306, J. Życiński promotor – PAT.
10. Opinia wniosku Rady Wydziału Filozoficznego PAT w Krakowie dla Rady Naukowej Episkopatu Polski o zatwierdzenie tytułu naukowego profesora zwyczajnego ks. dra hab. Józefa Życińskiego (1994).
11. Recenzja rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego ks. dra Juliuszawa Łukomskiego (ATK, 1994).
12. Opinia (superrecenzja) dla CK do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, dotycząca zatwierdzenia uchwały o nadaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego (styczeń 1995).
13. Recenzja rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego ks. dra Józefa Turka (KUL, 1995).
14. Opinia w sprawie nadania ks. Michałowi Hellerowi *doktoratu honoris causa* Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (1996).
15. Anderwald Andrzej ks., *Problem udziału nauk przyrodniczych w procesie rozpoznawania cudu. Analiza zagadnienia na przykładzie literatury niemieckiej XX wieku*, Lublin 1996, wydruk komputerowy, ss. 301, ks. M. Rusecki – promotor, KUL.
16. Lisiak Bogdan ks., *Pojęcie piękna w „Process and Reality” i „Adventures of Ideas” A.N. Whiteheada*, Kraków 1996, wydruk komputerowy, ss. 203, ks. J. Życiński – promotor, PAT.
17. Mikucki Kazimierz ks., *Filozofia a nauki szczegółowe w ujęciu K. Kłósaka*, Warszawa 1996, wydruk komputerowy, ss. 231, ks. E. Morawiec – promotor, ATK.
18. VII Sympozjum Bioelektroniki, Lublin 1996, wydruk komputerowy, ss. 300 (rec. wyd.).
19. Stopa Adam, *Filozoficzne podstawy koncepcji teleologicznych w biologii. Krytyczny przegląd stanowisk*, Warszawa 1996, wydruk komputerowy, ss. 89, ks. K. Kłoskowski – promotor, ATK.
20. Opinia w sprawie nadania stanowiska profesora nadzwyczajnego dr hab. inż. Ryszardowi Wójtowiczowi (KUL 1997).
21. Recenzja rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego dra Mariana Wnuka (KUL, luty 1997).
22. Mączka Janusz ks. lic., *Rola matematyki w genezie filozofii A.N. Whiteheada*, Kraków 1997, wydruk komputerowy, ss. 197, ks. J. Życiński – promotor, PAT.
23. Mularczyk Władysław ks., *Struktura metafizyki bytu jako nauki*, Warszawa – Łódź 1997, wydruk komputerowy, ss. 218, M. Gogacz – promotor, ATK.

24. Kukowski Jarosław ks., *Racjonalność podmiotowego aspektu w Th. S. Kubna opisie rozwoju nauki*, Warszawa 1997, wydruk komputerowy, ss. 148, ks. M. Lubański – promotor, ATK.
25. Opinia w sprawie przyjęcia ks. arcybpa J. Życińskiego na członka czynnego Towarzystwa Naukowego KUL (kwiecień 1998).
26. Recenzja rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego ks. dra Stanisława Wszółka (PAT, czerwiec 1998).
27. Opinia (superrecenzja) dla CK do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, dotycząca zatwierdzenia uchwały o nadaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego (styczeń 1999).
28. Opinia w sprawie nadania stanowiska profesora nadzwyczajnego ks. dr hab. Józefowi Turkowi (KUL 1999).
29. Opinia w sprawie przedłużenia zatrudnienia na stanowisku profesora nadzwyczajnego dr hab. H. Piers (KUL 1999).
30. Recenzja rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego dra Tadeusza Sierotowicza (PAT 1999).
31. Opinia (superrecenzja) dla CK do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, dotycząca zatwierdzenia uchwały o nadaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego (wrzesień 1999).
32. Wróblewski Zbigniew, *Koncepcja kosmologii w filozofii ekologicznej*, Lublin 1999, obrona – 2000, ks. S. Zięba – promotor, KUL.
33. Recenzja rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego dra Józefa Zona (KUL 2000).
34. Opinia w sprawie nadania stanowiska profesora nadzwyczajnego dr. hab. Marianowi Wnukowi (KUL 2000).
35. Rzepiński Tomasz, *Trzy niezdeteminowania – argumentacja w sporze o status poznawczy wiedzy naukowej*, Poznań 2002, P. Zeidler – promotor, UAM.
36. Słomka Marek ks., *Teorie ewolucyjnej genezy człowieka w perspektywie nauczania Jana Pawła II*, Lublin 2003, ks. abp J. Życiński – promotor, KUL.
37. Twardowski Mirosław ks., *Koncepcja życia w ujęciu reprezentatywnych przyrodników XX wieku*, Lublin 2004, ks. S. Zięba – promotor, KUL.
38. Jaromi Stanisław OFM Conv., *Ecologia humana w ujęciu Jana Pawła II. Aspekty filozoficzne*. Lublin 2004, ks. abp J. Życiński – promotor, KUL.
39. Recenzja rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego dra Artura Koterskiego, Lublin (UMCS, 2004).
40. Rodzeń Jacek, *Sukces teorii naukowej jako kryterium realizmu*, Kraków 2005, ks. J. Mączka – promotor, PAT.
41. Opinia dorobku naukowego i osiągnięć dydaktyczno-wychowawczych ks. dra hab. Wiesława Dyka w sprawie nadania tytułu naukowego profesora. Wydział Filozofii Chrześcijańskiej UKSW, 2005.

42. Opinia dorobku naukowego i osiągnięć dydaktyczno-wychowawczych ks. dra hab. Stanisława Wszółka w sprawie nadania tytułu naukowego profesora. Wydział Filozoficzny PAT w Krakowie, 2005.
43. Dąbek Dariusz ks., *Edwarda Artura Milne'a kosmologia i jej filozoficzne implikacje*, Lublin 2006, J. Turek – promotor, KUL.
44. Breś Jerzy ks., *Naturalizm metodologiczny a koncepcja immanencji Boga w przyrodzie. Studium z filozofii Boga*, Lublin 2007 (rec. wyd.).
45. Marciniak Jacek ks., *Metanaukowy kontekst Galileusza koncepcji nauki*, Lublin 2007, ks. abp J. Życiński – promotor, KUL.
46. Stogowski Andrzej, *Koncepcja strukturalizmu poznawczego w ujęciu Michała Hellera*, Lublin 2008, ks. abp J. Życiński – promotor, KUL.
47. Wróblewski Zbigniew, *Cele i normy. Dyskusje argumentu teleologicznego w kwestii ochrony przyrody*, Lublin 2009, ss. 215 (rec. wyd.).
48. Opinia w sprawie nadania ks. Michałowi Hellerowi *doktoratu honoris causa* Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu (marzec 2010).
49. Dzwonkowska Dominika, *Rola nauk przyrodniczych w uprawianiu filozofii klasycznej w ujęciu K. Kłósaka i S. Kamińskiego*, Warszawa 2010, ks. P. Mazanka – promotor UKSW.
50. Gan – Krzywoszyńska Katarzyna, *Program epistemologii semantycznej Kazimierza Ajdukiewicza: podstawy, zastosowania i rozszerzenia*, Poznań 2011, wydruk komputerowy, ss. 245, P. Zeidler – promotor, UAM.
51. Świeżyński Adam, *Filozofia cudu. W poszukiwaniu adekwatnej koncepcji zdarzenia cudownego*, Warszawa 2012, wydruk komputerowy, ss. 395 (rec. wyd.).
52. Poznański Jacek, *Postęp i granice nauk przyrodniczych w ujęciu Nicholasa Reschera*, Lublin 2013, praca doktorska; wydruk komputerowy, ss. 376, P. Kawalec promotor, KUL.
53. Turek Józef ks., Dąbek Dariusz ks., *Kosmiczne koincydencje i propozycje wyjaśnienia*, Lublin 2014, (wydruk komputerowy), ss. 302, (rec. wyd.).

4. Tytuły wyselekcjonowanych wypowiedzi, referatów przedstawionych na konferencjach, sympozjach, zjazdach, zebraniach

1. *Aspekty wyjaśniania* (Koło Naukowe Studentów Filozofii Przyrody KUL, 5.04.1967).
2. *Logiko-systematyzacyjna funkcja terminów teoretycznych* (Koło Naukowe Studentów Filozofii Przyrody KUL, 1.03.1969).
3. *Wyjaśniająca funkcja teorii fizycznej: autoreferat* (ATK Warszawa, 18.04.1969).
4. *Reprezentatywne ujęcia genezy ruchu* (sympozjum filozofii przyrody KUL, 13.05.1970).
5. *Relacje między terminami teoretycznymi i obserwacyjnymi* (Komisja Filozofii Przyrody Towarzystwa Naukowego KUL, 15.03.1973).

6. *Redukcjonizm na terenie nauk biologicznych* (Komisja Filozofii Przyrody Towarzystwa Naukowego KUL, 12.05.1974).
7. *Carnapowski problem akceptacji hipotez* (Komisja Filozofii Przyrody Towarzystwa Naukowego KUL, 27.02.1975).
8. *Problem akceptacji hipotez przyrodniczych* (Komisja Filozofii Przyrody Towarzystwa Naukowego KUL, 9.12.1975).
9. *Semantyczna koncepcja teorii fizykalnej* (Komisja Filozofii Przyrody Towarzystwa Naukowego KUL, 7.12.1979).
10. *Filozoficzne determinanty akceptacji teorii przyrodniczych* (Komisja Filozofii Przyrody Towarzystwa Naukowego KUL, 9.01.1981).
11. *Odkrycie – niektóre tendencje badawcze* (Polskie Tow. Fil., Sekcja Metodol. Lublin, 9.12.1983).
12. *Związki między kontynentalną i anglo-amerykańską filozofią nauki* (Polskie Tow. Fil., Sekcja Metodol., Lublin, 17.04.1985).
13. *Problemowa koncepcja badania naukowego* (Komisja Filozofii Przyrody Towarzystwa Naukowego KUL, 17.10.1986).
14. *Zadania filozofii przyrody we współczesnej kulturze* (symposium z okazji 40-lecia Wydziału Filozofii KUL, 15.11.1986).
15. *Z filozofii nauki K.R. Poppera* (Koło Naukowe Studentów Filozofii Przyrody KUL, 10.12.1986).
16. *Isaaca Newtona koncepcja filozofii przyrody* (Symposium Newtonowskie: UMCS Lublin, 16.10.1987).
17. *Rodzaje filozofii przyrody* (V zjazd filozofii polskiej Kraków, 10.11.1987).
18. *Filozofia przyrody a nauka* (Komisja Filozofii Przyrody Towarzystwa Naukowego KUL, 21.01.1988).
19. *Ontologiczne założenia matematyki* (PAT Kraków, 13.05.1989).
20. *Współczesne postacie sporów o zadania nauki* (PTE, Lublin, 2.12.1990).
21. *Kontekst filozoficzny tzw. etyki środowiskowej* (II ogólnopolska konferencja ochrony środowiska w nauczaniu i wychowaniu: Politechnika Lubelska, Lublin, 8.06.1993).
22. *Przedmiotowa i meta-przedmiotowa problematyka filozofii przyrody w KUL* (Lublin, KUL, 8.12.1993).
23. *Zarys problematyki metodologicznych podstaw badań nad człowiekiem* (Lublin, KUL, 10.12.1993).
24. *Miejsce i znaczenie problematyki wartości we współczesnych dociekaniach metodologicznych* (Lublin, KUL, 11.12.1993).
25. *Kategoria dokładności w nauce i filozofii* (PAT – Kraków, 6.05.1994).
26. *Niektóre sposoby oceny teorii metodologicznych* (UAM – Poznań, 16.09.1994; „Ruch Filozoficzny” 52(1995) nr 2, s. 199; streszczenie).
27. *Filozoficzne podstawy badań z zakresu przyrody nieożywionej* (Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, 10.04.1995).

28. *Wartościowanie w naukach technicznych* (symposium: teologia a nauki przyrodnicze – współzależność obrazów świata; Instytut Teologiczny w Tarnowie, 28-29.04.1995).
29. *Niektóre sposoby uzasadniania teorii metodologicznych* (symposium popperowskie w ramach VI zjazdu filozofii polskiej, Toruń 1995).
30. *Filozofia klasyczna w nowej sytuacji społeczno-kulturowej* (ATK, 16.04.1996 – symposium z okazji 10 rocznicy śmierci ks. S. Kamińskiego – udział w panelu).
31. *Nauka – technika (technologia) – wartości w: problem kształtowania stref ochronnych w urbanistyce* (Katedra Ergologii KUL, 10.12.1996).
32. *Filozoficzne i naukowo-przyrodnicze elementy obrazu świata* (ATK – konferencja: udział w dyskusji, 16.04.1997).
33. *Temporalność epistemologii formą naturalizmu* (PAN, Warszawa, 20.06.1997).
34. *Ks. bp prof. dr hab. Józef Życiński w Lublinie* – wywiad dla katolickiego radia Lublin: 28.06.1997.
35. *Filozofia przyrody w KUL: tradycja, perspektywy* (symposium z okazji 40-lecia Filozofii Przyrody w KUL, 13.11.1997 – wywiad dla TV Lublin).
36. *Metanaukowy walor tezy o niedookreśleniu teorii przez dane doświadczenia* (ATK: II konferencja pt. *Filozoficzne i naukowo-przyrodnicze elementy obrazu świata*, 23.11.1998).
37. *Ekologia w kontekście kosmologii* (Lwów, 4.02.2000).
38. *Aktualne tendencje badawcze w filozofii nauki* (Sekcja Filozoficzna Wykładowców Filozofii Uczelni Katolickich w Polsce, Lublin, 7.03.2000).
39. *Kauzalna teoria czasu w filozofii nauki H. Mehlberga* (IV krakowska konferencja metodologiczna: Czas, 12.05.2000).
40. *Geneza teorii naukowych – uaktualniona forma kontrowersji o pluralizm metodologii* (Kategoria genezy w nauce i filozofii – konferencja Sekcji FP i NP KUL, 13.06.2000).
41. *Kontrowersyjność antynaturalizmu w racjonalizmie krytycznym* (konferencja Sekcji FP i NP KUL, pt. granice naturalizmu w kontekście nauk przyrodniczych, 5-6.11.2001).
42. *Wartości epistemiczne: aktualne kontrowersje w aksjologii nauki* (PTF, oddział w Poznaniu: UAM, 18.02.2002).
43. *Z teorii związków interteoretycznych* (Filozofia przyrody ks. prof. K. Kłósaka, konferencja naukowa w PAT w 20. rocznicę śmierci ks. K. Kłósaka, 28.11.2002).
44. *Aksjologia epistemiczna: empiryczne i pozaempiryczne testy w naukach empirycznych* (sesja naukowa pt. Filozofia i teologia – Elbląg: UWM oraz WSD, 3.03.2003).
45. *Koncepcja filozofii przyrody: autoprezentacja podręcznika* (Wydział Filozofii TN KUL, 15.04.2003).
46. *Związki między nauką, teologią i religią w języku teorii ITR* (WSD Archidiecezji Lwowskiej, Lwów, 2.05.2003).

47. *Teologiczna i światopoglądowa relewantność filozofii przyrody* (V konferencja Sekcji Filozofii Przyrody i Nauk Przyrodniczych KUL, 7.II.2003).
48. *Edukacyjny walor podstawowych kategorii filozofii nauki* (III międzynarodowe sympozjum: filozofia i edukacja, KUL, 5.05.2004).
49. *Z teorii epistemicznego wartościowania: logika wartościowania* (VII zjazd filozofii polskiej, Szczecin, 15.09.2004).
50. *Komu i po co potrzebna jest dziś filozofia przyrody?* (udział w panelu w ramach VII zjazdu filozofii polskiej w Szczecinie, 17.09.2004).
51. *Komu i po co potrzebna jest dziś filozofia przyrody?* (Lublin, Sekcja Fil. Przyr. i Nauk Przyr. KUL, Komisja Fil. Przyr. Wydziału Fil. TN KUL, 21.04.2005).
52. *Aksjologia epistemiczna: nauka a wartości* (Wydział Fil. TN KUL, 17.05.2005).
53. *Nauka a wartości* (Politechnika Łódzka – Konwersatorium: Bóg i nauka, 23.06.2005).
54. *Restrykcjonizm a ekspansjonizm: spór o wartości poznawcze i pozapoznawcze w nauce* (Wydział Filozofii i Socjologii UMCS – Filozoficzna debata pt. Epistemologia współcześnie, 8.II.2005).
55. *Metodologiczna charakterystyka związków między odniesionymi do antropogenezy zdaniem dziedzin naukowych i pozanaukowych* (UKSW: Współczesne kontrowersje wokół początków człowieka, 24.II.2005).
56. *Kontrowersyjne zagadnienia antropogenezy* (Komisja Fil. Przyr. Wydz. Fil. TN KUL, 13.01.2006).
57. *Metanaukowe ujęcie relacji między etyką a nauką* (Komitet Etyki w Nauce przy Prezydium PAN Warszawa, 26.10.2006).
58. *Nauka a wartości: aksjologia nauki – aksjologia epistemiczna: autoreferat* (Sekcja Fil. Przyr. TN KUL, 19.05.2007).
59. *50 lat filozofii przyrody w KUL* (KULJPII, Lublin, 30.06.2007).
60. *Modyfikacje programów nauczania filozofii przyrody* (Pasierbiec, 7-9.09.2007).
61. *Nauka a wartości: aksjologia nauki – aksjologia epistemiczna: autoprezentacja* (Kazimierz Dolny, II warsztaty filozofii przyrody i nauk przyrodniczych, 21.06.2008).
62. *Metodologiczny status teorii ewolucji biologicznej* (IX dni interdyscyplinarne UWM: Teoria ewolucji wobec wiary chrześcijan, Olsztyn 16-17.10.2008).
63. *Natura i norma w ramach pojęciowych filozofii przyrody* (Symposium: Natura i norma. Kontrowersje filozoficzne. Instytut Fil. Przyr. i Nauk Przyr. KULJPII 13-14.II.2008).
64. *Stanisława Kamińskiego koncepcja filozofii przyrody* (Wydział Filozofii KULJPII – konferencja: ks. prof. S. Kamiński – osoba, idee, czasy, 19.12.2011).
65. *Status metodologiczny filozofii przyrody i jej relacji do nauk przyrodniczych* (Sekcja Wykładowców Filozofii Uczelni Katolickich w Polsce, KULJPII, 15.03.2012).

5. Zajęcia dydaktyczne poza granicami kraju

Ukraina (Lwów, Tarnopol)

I rok eksternistycznych studiów teologii Wydziału Teologii KUL – wykład logiki: styczeń, luty, grudzień 1997; listopad, grudzień 1998; luty, listopad 1999; wrzesień 2000; styczeń, luty 2001; kwiecień, wrzesień, listopad 2003.

II rok eksternistycznych studiów teologii Wydziału Teologii KUL – wykład: ekologia w kontekście kosmologii – luty 2000.

Francja (Paryż)

III rok eksternistycznych studiów filozofii Wydziału Filozofii KUL: wykład z zakresu filozofii przyrody – kwiecień 2002.